

Asia: VN/13190/2020

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: pakkokeinolain muutostarpeet

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausuntonne yleisesti mietinnöstä

Lakimiesliitto kiittää oikeusministeriötä lausuntopyyntöstä ja toteaa seuraavaa:

Mietinnössä on todettu useita pakkokeinolakiin sekä muihin lakiin liittyviä muutostarpeita, jotka ovat tarpeen muun muassa pakkokeinojen käsittelyn tehostamiseksi. Lakimuutosehdotukset ovat pääosin hyvin perusteltuja ja siten kannatettavia. Muutosehdotuksia on arvioitu laajasti myös suhteessa perustuslakiin. Koska osaa muutosehdotuksista on pidettävä pakkokeinon kohteena olevan henkilön perusoikeussuojan olennaisena puuttumisena, Lakimiesliitto kannattaa lausunnon pyytämistä perustuslakivaliokunnalta.

Mietinnössä on nostettu esiin myös useita sellaisia muutostarpeita, jotka eivät kuitenkaan ole johtaneet uudistusehdotuksen tekemiseen. Lakimiesliitto toteaa, että jatkovalmistelussa myös näiden muutostarpeiden osalta työstettäisiin mahdollisia uudistusehdotuksia. Uudistusten voimaansaattaminen yhdellä kerralla kattavalla kokonaisuudistuksella on tarkoituksenmukaisempaa kuin useammalla osittaisuudistuksilla. Toki on ymmärrettävää, että kiireellisempien muutostarpeiden osalta niiden voimaansaattaminen nopealla aikataululla on myös perusteltua.

2. Lausuntonne pakkokeinolain 2 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ehdotukset ovat kannatettavia.

Lakimiesliitto pitää perusteltuna, että pidättämisestä olisi tehtävä perusteltu, kirjallinen päätös, josta tulisi antaa pidätetylle jäljennös ilman aiheetonta viivytystä. Vastaavasti poliisin kiinniotto-oikeuden laajentaminen tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien välineiden kiinnittämistä varten on perusteltu ja käytännön kannalta tarpeellinen uudistus.

Tutkinta-arestia koskevien säännösten uudistamista ei ole pidetty tässä vaiheessa tarpeellisena, koska kerrotusta pakkokeinosta ei juuri ole oikeuskäytäntöä. Mietinnössä on toki selvitetty, mistä kerrotun pakkokeinon käyttämättömyys johtuu. Jatkovalmistelussa olisi hyvä selvittää edelleen, millä keinoilla tutkinta-arestin käyttöä voitaisiin käytännössä lisätä. Pakkokeinolaissa ei liene tarkoituksenmukaista säilyttää sellaisia pakkokeinoja, joita ei todellisuudessa koskaan käytetä esimerkiksi säännöksen vaikeaselkoisuuden tai sen soveltamisalaan liittyvien ongelmien vuoksi.

Mietinnössä jää auki, onko poliisilain tai muiden lakien muutostarpeita tarkoitus käsitellä myöhemmin ja miten ne mahdollisesti ovat edenneet lainsäädäntöhankkeessa VN/12643/2021.

3. Lausuntonne pakkokeinolain 3 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Lakimiesliitto kannattaa ehdotusta syytteen nostamisen määräajan pidentämisen osalta mahdollisuutta asian käsittelyyn kirjallisesti kansliassa. Tämä mahdollistaa erityisesti laajoissa rikosasioissa entistä joustavamman käsittelymahdollisuuden ja vähentää suullisten istuntojen määrää.

Myös mietinnön ehdotus vastaajan oikeudesta saada vangitsemisasiansa uudelleen käsiteltäväksi silloin, kun toinen samaan asiaan liittyvä vastaaja on määrätty mielentilatutkimukseen, on perusteltu ja kannatettava.

Vangitsemisasioissa selvityksen tulee perustua pääsääntöisesti kirjalliseen aineistoon voimassa olevan pakkokeinolain säätämällä tavalla, eikä tätä vallitsevaa tilannetta ole tarpeen muuttaa.

Jatkovalmistelussa tulisi selvittää tarkemmin, miksi syyttäjällä ei olisi oikeutta kannella vangitsemisen erityisten edellytysten hylkäämisestä.

4. Lausuntonne pakkokeinolain 4 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksiin ja sen kattamiin henkilöryhmiin samoin kuin yhteydenpitorajoitusten sisältöön esitettyjä täsmennyksiä ja selvennyksiä on pidettävä perusoikeussuojan kannalta kannatettavina. Muutosehdotukset myös täsmentävät voimassa olevaa sääntelyä ja vähentävät yhteydenpidon rajoitusten toimeenpanossa on ilmennyt ongelmia.

Lakimiesliitto kiinnittää huomiota siihen, että muutosehdotus siitä, että yhteydenpitoa nimeämättömään henkilökuntaan voitaisiin rajoittaa vain erityisen painavista syistä, on merkittävä voimassa olevaan sääntelyyn nähden. Laajojen ja pitkäkestoisten rikosasioiden tutkinnan osalta muutosehdotus on haasteellinen ja se sekä vaikeuttaa näiden rikosten tutkintaa että vaarantaa itse tutkintavankeuden tarkoituksen. Monien törkeiden rikosepäilyjen tutkinnassa rikosepäilyyn tosiasiallisesti liittyvien henkilöiden osalliset selviävät vasta tutkinnan myöhäisessä vaiheessa, jolloin tätä henkilöpiiriä ei ole edes mahdollista nimetä vangitsemisvaiheessa. Jatkovalmistelussa asiaa tulisi

vielä käydä tarkemmin läpi ja siinä olisi hyvä tuoda myös käytännön esimerkkejä siitä, mitä erityisen painavat syyt käytännössä olisivat.

Koska vangittuna oleva henkilö voi saattaa vangitsemisen edellytykset aina uudelleen tutkittavaksi kahden viikon välein, jolloin myös yhteydenpidonrajoitusten edellytyksiä voidaan käsitellä, erillisen määräajan asettaminen yhteydenpitörajoituksen kokonaisuudelle ei ole tarpeen.

Muutosehdotusten tulisi olla johdonmukaisia voimassa olevaan lakiin. Koska tuomioistuimien päättää tutkintavankeuteen liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta ja sen voimassaolon jatkamisesta, tulisi sen päättää myös sallittavan yhteydenpidon tarkentavasta käytöstä, kuten tapaamisten sallimisesta vain valvottuna.

5. Lausuntonne pakkokeinolain 5 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Muutosehdotukset ovat lähtökohtaisesti kannatettavia.

Lakimiesliitto kiinnittää kuitenkin huomiota perusoikeussuojan kannalta siihen, voiko matkustuskielto olla voimassa ennalta määräämättömän ajan. Muutosehdotus johtaisi käytännössä siihen, ettei määrääpäivää syytteen nostamiselle matkustuskieltolanteessa olisi lainkaan. Nykyisessä alimitoitetussa resurssitilanteessa vaarana on, että syyteharkinta pitkittyy ja henkilö ”unohtuu” matkustuskieltoon. Voimassa olevan lain mukaan matkustuskielto on voimassa pääkäsittelyyn asti, ellei sitä ole määrätty päättymään aikaisemmin tai erikseen kumottu. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 13 §:n mukaan pääkäsittely matkustuskieltoa koskevassa asiassa on edelleen toimitettava kahden viikon kuluessa rikosasian vireille tulosta tai kolmessa viikossa, mikäli asiassa toimitetaan suullista valmistelua. Matkustuskieltoa ei siten olisi pidettävä kiireellisenä esitutkinnassa ja syyteharkinnassa, mutta tuomioistuinvaiheessa matkustuskielto koskeva asia olisi edelleen kiireellinen. Muutosehdotus ei tältä osin ole yhdenmukainen, eikä tarkoituksenmukainen. Jatkovalmistelussa asiaa tulisi vielä käydä tarkemmin läpi ja siinä olisi hyvä tuoda myös vaihtoehtoja ongelman ratkaisemiselle.

Tehostetun matkustuskiellon osalta sääntelyä on syytä täsmentää teknisen valvontalaitteen asentamisen osalta.

6. Lausuntonne pakkokeinolain 6 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Muutosehdotukset ovat kannatettavia.

Lakimiesliitto kiinnittää oikeuskanslerinviraston tavoin huomiota siihen, että jatkovalmistelussa tulisi vielä arvioida pakkokeinolaissa ehdotettujen erilaisten määräaikaisten pidennyslakemusten keskinäistä oikeasuhtaisuutta ja perusteita mahdollisesti näiden yhdenmukaistamiselle.

7. Lausuntonne pakkokeinolain 7 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Muutosehdotukset ovat kannatettavia.

Lakimiesliitto kiinnittää oikeuskanslerinviraston tavoin huomiota siihen, että jatkovalmistelussa tulisi vielä arvioida pakkokeinolaissa ehdotettujen erilaisten määräaikojen pidennyslakemusten keskinäistä oikeasuhtaisuutta ja perusteita mahdollisesti näiden yhdenmukaistamiselle.

8. Lausuntonne pakkokeinolain 8 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Muutosehdotukset ovat kannatettavia.

9. Lausuntonne pakkokeinolain 9 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Muutosehdotukset ovat kannatettavia.

Jatkovalmistelussa tulisi selvittää, voisiko pakkokeinolain 9 luvun 3 §:ää muuttaa siten, että henkilötuntemerkkejä voisi poliisimiehen päätöksellä ottaa lisäksi myös vartija.

10. Lausuntonne pakkokeinolain 10 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Muutosehdotukset ovat lähtökohtaisesti kannatettavia.

Eryisesti telepakkokeinojen kohdistaminen tulevaisuudessa teleosoiteen tai telepäätelaitteen sijasta henkilösidonnaiseksi on tarpeellinen uudistus. Jatkovalmistelussa on kuitenkin syytä vielä tarkentaa, tuleeko vaatimuksen esittäjän kuitenkin saattaa tuomioistuimen tietoon ne tiedossa olevat epäillyn käyttämät telepäätelaitteet tai -osoitteet, joihin telekuuntelua tai -valvontaa on tarkoitus kohdistaa sekä muut vastaavat seikat. Epäselväksi jää myös, miten ja missä muodossa esitutkintaviranomainen tekee päätöksen uuden liittymän lisäämisestä alkuperäiseen lupaan sekä koskeeko alkuperäisen telepakkokeinoratkaisun voimassaoloaika myös tätä uutta liittymää.

Mietinnössä ei ole käsitelty erikseen sitä, onko salaisia pakkokeinoja koskevat asiat edelleen tulevaisuudessakin tarkoituksenmukaista käsitellä aina istuntokäsittelyssä. Jatkovalmistelussa tätä asiaa olisi hyvä pohtia uudelleen.

Koska järjestelmällisen häirinnän ja maalittamisen estäminen on oikeusvaltiossa erityisen tärkeää, ehdotus julkaisemattomien viestien kohdalla televalvontaan on kannatettava. Jatkovalmistelussa tulisi vastoin työtyhmän ehdotusta pohtia uudelleen kunnianloukkauksen ja varsinkin vainoamisen lisäämistä perusterikoslaitaan.

11. Lausuntonne pakkokeinolain 11 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Muutosehdotus on kannatettava.

12. Lausuntonne oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 16 §:n muuttamisesta perusteluineen

Muutosehdotukset ovat kannatettavia.

13. Lausuntonne rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 16 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ei lausuttavaa.

14. Lausuntonne rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 13 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ei lausuttavaa.

15. Lausuntonne rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 19 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ei lausuttavaa.

16. Lausuntonne rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 31 ja 58 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ei lausuttavaa.

17. Lausuntonne tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta perusteluineen

Ei lausuttavaa.

18. Lausuntonne sellaisista mahdollisista pakkokeinoja koskevan lainsäädännön muutostarpeista, joita mietinnössä ei ehdoteta

Ei lausuttavaa.

Tuomainen Jenni
Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry